

edilir. Bunlar ilmin azalıp cehlin baskın hale gelmesi, kötülüğün artması, zinanın ve içkinin çoğalması, fitnenin yaygınlaşması gibi küçük; deccâlin ortaya çıkışı, Hz. İsa'nın nüzûlü, mehdînin, Ye'cûc ve Me'cûc'ün zuhuru, dâbbetü'l-arzın çıkması, güneşin batıdan doğması gibi büyük âlâmetler yanında, sûra üflenmesi, bütün yaratılmışların helâk olması, yerle göklerin değişmesi, ölümlerin diriltilmesi, sûra ikinci üfürülmede bütün ruhların cesetlerine girerek mahşerde toplanması gibi merhaleler anlatılır. Eserde kıyamet duraklarından sonra livâû'l-hamd açılacağına ve müminlerin bunun altında toplanacağına, Hz. Muhammed ve diğer peygamberlerin şefatte bulunacağına, herkese kitabı verileceğine değinilir. Ayrıca mîzan, sırat, a'râf, dünyadan kalan hakların adaletle yerini bulması, cennet tasvirleri, cennet ehlinin dereceleri ve rûyetullah gibi hususlara temas edilir.

Müellife göre Allah'a ulaşmak için şeriat, tarikat, mârifet ve hakikat olmak üzere dört kapı vardır. Yazıcıoğlu şeriatı bağlıdır ve şeriatın sınırlarını zorlamaz. Onun din anlayışı, etrafında tarikat, mârifet ve hakikat mertebeleri bulunan şeriat şeklidir. Yazıcıoğlu Mehmed Efendi eserlerinde Resûlullah'a muhabbetini yoğun biçimde dile getirmiş bir gönül adamıdır. Çeşitli konuları anlatırken her türlü rivayetten faydalanmış, bunları değerlendirmeden kullanmıştır. Bununla birlikte *Muhammediyye*'de hoşgörüyü karşılanamayacak ölçüde aşırı düşünce ve görüşlere rastlanmaz. Kitabın halk tarafından asırlarca okunmasını âlimlerin müsamaha ile karşılaması da bunu ortaya koyar.

BİBLİYOGRAFYA :

Yazıcıoğlu Mehmed, *Muhammediyye*, İstanbul 1298; a.e. (s.nşr. Âğâh Güçlü), İstanbul 1969; a.e. (nşr. Âmil Çelebioğlu), İstanbul, ts. (Tercüman 1001 Temel Eser), neşreden giriş, I, 13-32; a.e. (nşr. Âmil Çelebioğlu), İstanbul 1996; Ahmed Bîcan, *Envârü'l-lâşikin* (s.nşr. Halil Bedi Fırat), İzmir 1970; a.e. (s.nşr. M. Rahmi), İstanbul 1974; İsmâil Hakkı Bursevî, *Ferahu'r-rûh*, Kahire 1255, I, 68-112; a.e. (haz. Mustafa Utku), İstanbul 2007, I, 17-30, 67-369; II, 170-260; Hatice Kelpetin Arpaguş, *Osmanlı Halkının Geleneksel İslâm Anlayışı ve Kaynakları*, İstanbul 2001, s. 24-28; Mustafa Uzun, "Muhammediyye", *DİA*, XXX, 586-587.

İLYAS ÇELEBİ

YAZICIZÂDE AHMED

(bk. AHMED BÎCAN).

YAZIKSIZ, Necip Âsım

(bk. NECİP ÂSİM YAZIKSIZ).

YAZIR

Bozoklar'a mensup
bir Oğuz boyu.

Kâşgarlı Mahmud (XI. yüzyıl) boyun adını Yazgır şeklinde kaydeder. XII. yüzyılın ortalarında boyun adı Yazırlar şeklini almıştır. Fahreddin Mübârek Şah'ın *Târih*'inde (1206'da tamamlanmıştır) boyun ismi eski telaffuzuyla kayıtlıdır; bu da başka bir eserden yapılan nakile ilgili olmalıdır. Reşîdüddin Fazlullâh-ı Hemedânî'nin *Câmi'u't-tevârih*'inde boyun adı Yazır biçiminde yazılmış, "çok ülkenin sahibi" anlamına geldiği söylenmiş, ülüşünün (Oğuz eline mahsus şölenlerde koyunun etinden yiyeceği kısmın) "aşığlı umaca" olduğu ifade edilmiş, onkununu kartal diye bildirilmiş ve damgası da gösterilmiştir.

Oğuz elinin İslâmiyet'ten önce ve İslâmiyet'ten sonraki tarihinde Yazırlar önemli rol oynamış boylardan biridir; *Câmi'u't-tevârih*'te Oğuz hükümdarlarını çıkaran beş boy arasında zikredilir (diğerleri Kayı, Avşar, Beydili, Eymür / Eymir). Oğuz Türkleri'nin Gün Han'dan sonra ilk hükümdarlarından Dib Yavku'nun beyleri arasında Alan oğlu Bulan ile Dib Cenksü ve oğlu Dürkeş'in bu boydan geldikleri söylenir. Yine orada, Oğuz elinin dağılışı ve Şah Melik'in uğradığı bozgun esnasında Yazır'dan adı belirtilmeyen bir bey ile Ali Han oğullarının Horasan'da Hisar Tak denilen yerde yurt tuttıkları, oğullarının ve neslinin orada yaşadığı anlatılır. Fakat bu Yazırlar oraya Mangışlak yarımadasından XII. yüzyılın ortalarında gelmiştir. 555'te (1160) Horasan Yazırları'nın başında Evdük Han oğlu Yağmur Han bulunuyordu. Yine aynı yılda Hârizmşâh İlarslan'ın askerleri Yağmur Han'a saldırıp onu bozguna uğratmışlardır. Buna rağmen Yağmur Han, İlarslan'a boyun eğmeyip Merv ve Belh taraflarında yaşayan Oğuzlar'dan yardım istedi. Yağmur Han ve Oğuzlar, Hârizmşâh İlarslan'ın yerine karşılarına çıkan Sultan Sencer'in emirlerinden İhtiyârüddin Aylak ile yiğitlik ve cesaretine çok güvenen Mâzenderan emîrini Dihistan'da ağır bir yenilgiye uğrattılar (556/1161). Zaferin ardından Oğuzlar ve Yağmur Han pek çok ganimet elde etti.

Yazırlar'ın kendi adlarıyla anılan (Yazır) yurtları Nesâ şehrinin batısında yer alıyordu. Buradaki bir kasaba da Yazır adıyla anılmaktaydı. Kasaba XIV. yüzyılın ilk yarısında orta büyüklükte bir şehir olarak geçer. 1210'larda Yazırlar'ın başında on bir yıl beylikte bulunan Hindu Han adlı bir bey

vardı. Onun ölümüyle Hârizmşâh Sultan Muhammed b. Tekiş bu Yazır beyliğine son verdi. Hindu Han'ın kardeşi Ömer Han, Hârizmşâhlar'ın başşehri Gürgenç'te oturarak beyliğin kendisine verilmesi için çalıştı ve Sabûr Han lakabıyla anıldı. Sultan Muhammed b. Tekiş'in annesi Terken Hatun, Moğol hücumu üzerine Mâzenderan'a gitmek için Gürgenç'ten ayrılınca yanında yolları çok iyi bilen Sabûr Han da vardı. Yolculuk esnasında Sabûr Han vâlide sultana sadakatle hizmet ettiği halde Yazır yurduna varıldığında Terken Hatun kendisini terkedeceğinden şüpheye düşerek onu gizlice öldürttü. Moğol devrinden sonra XV-XVI. yüzyıllarda bu Yazırlar'a Karadaşlı deniliyordu. Bunlar diğer bazı Türkmen oymakları gibi XVII. yüzyılın ilk çeyreğinde Safevîler'e bağlandı. 1038 (1628-29) yılında Karadaşlılar'ın başında Rahman Kulı Sultan bulunuyordu. Rahman Kulı Sultan, Hârizm Hükümdarı İskender Han ve kardeşi Ebûlgazi Bahadır Han ile birleştiyse de Safevî kuvvetleri karşısında başarı gösteremedi.

Yazırlar özellikle Anadolu'daki Türk yerleşmesinde de oldukça mühim bir rol oynadılar. XVI. yüzyılda burada Yazır adlı yirmi dört köy bulunduğu gibi onlara mensup bazı oymaklar da vardı. Bu yirmi dört köyden beş köyün Hamîd-ili sancağında (Isparta-Burdur yöresi) yer alması buraya kalabalık bir Yazır kümesinin yerleştiğini gösterir. Diğer Yazır köyleri Erzurum, Sivas, Kayseri, Aksaray, Ankara, Aydın ve başka yörelerdeydi. Yazır yer adlarının çoğu bugüne kadar gelmiştir. Bazı oymakların Dulkadirli ili ile Bozok, Hamîd, Teke ve Ankara sancaklarında halen yaşamakta olması dikkati çeker. Dulkadirli ili arasında görülen Yazırlar Karacalı, diğer adıyla Anamaslı boyu obaları içindeydi. Bu husus Yazırlar'la Karacalı boyu arasında kabilevî münasebetle ilgili olabilir. Biri kırk altı, diğeri kırk dokuz vergi nüfusuna sahip bir kısım Yazır obaları ise Antakya yöresindeki Bağras kazasında kışlamaktaydı. XVI. yüzyılın ilk çeyreğinin sonlarına ait tahrir defterinde müstakil olarak zikredilen ve doksan dokuz vergi nüfusuna sahip olan yine Dulkadir iline mensup üçüncü Yazır obasının da Birecik çevresinde kışladığı ve Elbistan'da yayladığı görülür. Bozok sancağındaki Yazır obalarının nüfusu da az olup bunlardan biri yirmi dokuz, diğeri elli bir vergi nüfusuna sahiptir. Hamîd sancağına gelince bu sancakta yaşayan Yazırlar doksan beş vergi nüfusundan ibaretti. Teke sancağındaki (Antalya yöresi) Yazır oymağı "sarı" ve "kara" sıfatla-

riyla iki kola ayrılmıştı. Ayrıca Özkent adlı bir köyde bu oymağın diğer bir kolu otur-maktaydı. Bundan başka Teke yöresinde de iki köyleri vardı. Bütün bunlar kalaba-lık bir Yazır kümesinin Isparta, Burdur ve Antalya yörelerinde yerleşmiş olduğunu açık şekilde ortaya koyar. Ankara sanca-ğındaki (Çukurcak köyü) Yazır oymağı da küçük bir oymak olup nüfusu ancak kırk iki hâne idi.

BİBLİYOGRAFYA :

Divânü lugâti't-Türk, I, 56; *Divânü lugâti't-Türk Tercümesi*, I, 56; Fahreddin Mübârek Şah, *Târîh* (nşr. E. D. Ross), London 1927, s. 47; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, XI, 258-259, 261; Muhammed b. Ahmed en-Nesevî, *Siretü's-Sultân Celâlidin Mengüberti* (nşr. ve trc. O. Houdas), Paris 1891, s. 39, trc. kısmı, s. 67-68; Reşidüddin Fazlullâh-ı Heme-dânî, *Câmî'u't-tevârih*, TSMK, Hazine, nr. 1653, vr. 378^{a-b}; a.e.: *Oğuz Destanı* (trc. A. Zeki Velidi Togan), İstanbul 1942, s. 53; Yazıcızâde Ali Efen-di, *Tevârih-i Âli Selçuk*, TSMK, Revan Köşkü, nr. 1390, vr. 22^{a-b}; Ebûlğazi Bahadır Han, *Şecere-i Te-râkime* (nşr. A. N. Kononov), Moskva-Leningrad 1958, s. 61-62; *Köylerimiz*, İstanbul 1933 (Dâhi-liye Vekâleti neşriyatı), s. 774; Muhammed Yûsuf, *Ze'ül-Târîh-i 'Âlem'ârâ-yı 'Abbâsî*, Tahran 1317 hş., s. 2, 21, 22, 23; Faruk Sümer, *Oğuzlar (Türk-menler) Tarihleri, Boy Teşkilâtı, Destanları*, İs-tanbul 1980, s. 241-243; a.mf., "Bozoklu Oğuz Boylarına Dair", *DTCFD*, XI/1 (1953), s. 68-69.

FARUK SÜMER

YAZIR, Mahmut Bedrettin (1895-1952)

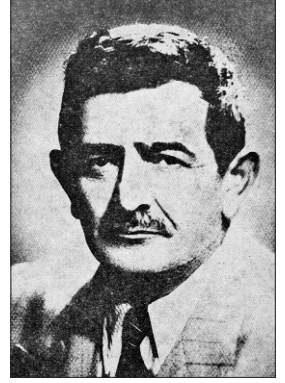
Kalem Güzeli adlı
eseriyle tanınan hattat.

Antalya'nın Elmalı ilçesinde doğdu. As-len Burdur'un Gölhisar ilçesine bağlı Yazır köyünden Hoca Nûman Efendi'nin oğ-lu ve müfessir Elmalı Muhammed Ham-di Efendi'nin kardeşidir. İlk tahsilini mem-leketinde tamamlayıp 1908'de İstanbul'a gitti ve ağabeyinin terbiyesine girdi. Aya-sofya, Erenköy ve Beyazıt rüşdiyelerinde okuyarak mezun oldu. Hususi şekilde ilim ve fen bilgileri kazandıktan sonra Nuruos-maniye Medresesi'ne girdi. Tahsilini sür-dürürken askere çağrılınca I. Dünya Sa-vaşı sırasında üç buçuk yıl yedek subaylık yaptı, dönüşünde tahsilini tamamlayıp ru-ûs imtihanını kazandı. Ağabeyinden İslâmî ilimlere dair eksiklerini tamamladıktan sonra Medresetü'l-mütehassısın Kelâm Şu-besi'ne kaydoldu ve 1924'te buradan me-zun oldu; kaydıhayat şartıyla devam eden dersiâmlık pâyesini kazandı. Elmalı Ham-di Efendi'nin, "Biraderimin ilme kabiliyeti benden fazladır, lâkin hoca eline düşeme-di" dediği nakledilir. Meşihat-ı İslâmiyye Dairesi'nde ve Evkaf İdaresi'nde muhtelif

memuriyetlerde bulunduktan sonra 1938'-de Vakıflar Umum Müdürlüğü Kuyud-ı Vak-fiyye mümeyyizliğine, 1943'te de müdür-lüğüne tayin edildi. Aynı yıllarda Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakülte-si'nde Osmanlı paleografyası dersini okut-tu, bu hizmeti dokuz yıl sürdürdü. 1 Aralık 1952'de vefat etti ve Sahrayıcedid Kab-ristanı'nda Elmalı Hamdi Efendi'nin yanı-na defnedildi.

Mahmut Yazır, ağabeyi gibi gençliğinde hüsn-i hatta merak sarıp önce Elmalı Hamdi Efendi'den, daha sonra Nuruos-maniye Medresesi'nde talebe iken bura-nın hat muallimi -Bakkal Ârif Efendi'nin oğlu- Râkım Bey'den (Unan) sülûs-nesih dersleri aldı. Hırka-i Şerif Camii hatibi Ömer Vasfi, Aziz Rifâî ve ta'lik üstadı Mehmet Hulûsi (Yazgan) efendilerden meşke devam etti. Bir ara Beyazıt'taki Kâğıtçılar Çarşı-sı'nda hattatlık yaptı. Bazı camilere (İstan-bul Fatih'te İskender Paşa, Ankara'da Bah-çelievler ve Kağınpazarı ...) yazılar ve lev-halar yazdı. Elmalı Hamdi Efendi'nin *Hak Dini Kur'an Dili* isimli büyük tefsirinin mushaf metni de nesih hattıyla onun ka-leminden çıkmıştır. Mahmut Yazır'ın asıl büyük hizmeti *İslâm-Türk Ansiklope-disi, İslâmın Nuru* gibi yayınlardaki ma-kaleleriyle *Eski Yazıları Okuma Anahta-rı* (1942, 1974), *Siyâkat Yazısı* (İstanbul 1941) ve *Kalem Güzeli* (I-III, Ankara 1972-1989) isimli kitaplarıdır. Onun hat sanatı-na ilgi duyulmadığı yıllardaki neşriyat gay-reti yeni nesillerin bu sanatı tanımına ve sevmesine vesile olmuştur.

Osmanlı devrinde hat sanatını konu alan eserlerden ziyade hattatlara dair eserle-rin yazılmasına ağırlık verilmiş, doğrudan doğruya hat incelemelerinde bedî ve fel-sefî bahislere pek girilmemiştir. XX. yüz-yılda böyle bir eser yazabilecek kabiliyet ve yetkinliği bulunan Mahmut Bedrettin dokuz seneye yaklaşan (20 Nisan 1942 – 3 Şubat 1951) bir çalışmayla *Kalem Gü-zeli*'ni yazmıştır. Kitabın tam ismi *Mede-niyet Âleminde Yazı ve İslâm Mede-niyetinde Kalem Güzeli* olmakla bera-ber okuyucu kitlesi *Kalem Güzeli* adını benimsemiştir. Kendisinin Vakıflar Umum Müdürlüğü tarafından bastırılan *Eski Ya-zıları Okuma Anahtarı* ve *Siyâkat Ya-zısı* isimli kitapları daha çok bu yazıların okunabilme usulünü öğreten çalışmalardır. Aynı yıllarda Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde vermeye baş-ladığı Osmanlı paleografyası derslerinde öğrencilerin soruları ve konulara göster-dikleri ilgi karşısında hat sanatının derin-lemesine incelenmesini felsefî bir nazar

Mahmut
Bedrettin
Yazır

ve sūfiyâne bir neşve ile gerçekleştirmeye karar vermiştir. Her biri bir kitap oluş-turan beş kısımlık eserinin müsvedde ha-linde yazımı tamamlandıktan sonra ken-disi mükemmel rik'asıyla temize çekmeye başlamış, ancak dördüncü kısmın or-tasına geldiğinde vefat etmiştir.

Yazır'ın ölümünden bir müddet sonra *Kalem Güzeli*'nin temize çekilmesi işi bit-miş, yazı ve harf tarifleri, şekilleri de ta-mamlanmış ve resimlenmiş olan üç bu-çuk kitaplık bölümü müsvedde halindeki bir defterle birlikte Diyanet İşleri Başkan-lığı'nca vârislerinden satın alınmıştır. Basılması için gerekli raporu hazırlaması is-tenen İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu kendi ya-yınlarındaki bazı kanaatleri bu kitapta ten-kit edildiği, ayrıca karşı fikirler de ileri sü-rüldüğü için neşrini uygun bulmamış, bu sebeple eserin basılmasından vazgeçilmiş-tir. Daha sonra Mahmut Yazır'ın dostların-dan Halim Baki Kunter vasıtasıyla *Kalem Güzeli* bu defa 1969'da M. Uğur Der-man'a gösterilmiş, eserin mutlaka basıl-masına lüzum duyulması üzerine neşre hazırlanması da 1971'de kendisinden is-tenmiştir. Derman metne müdahale et-memeyi gaye edinmiş, ancak konuları hâ-şiyelerle zenginleştirmeye çalışmış, her eserde bulunabilecek hataları yerinde dü-zeltme yolunu seçmiştir. Çünkü eser unu-tulmak üzere olan bir sanatın geniş kitle-lere duyurulması gayesiyle neşredilmek-tedir. Aslı örnekleri veya fotoğrafları eksik görülen bahisleri de tamamlanan eser ön-ce üç kitap halinde neşredilmiş (Ankara, I [1972], II [1974], III [1989]), ayrıca I ve II. kitaplar bir arada yeniden basılmıştır (An-kara 1981). Edebî bir ifade gücüne sahip olan Yazır'ın eserini kaleme alırken andığı kaynaklar çok değildir. Bu da göstermek-tedir ki *Kalem Güzeli* kaynaklardan te-lif edilerek değil kırk seneyi geçen birikim-le yazılmıştır. Kısaca belirtilirse kitabın birinci kısmı ilmî bakımdan yazıya, ikinci kısmı yazı alet ve levazımına, üçüncü